

Grijpt Europa in ?

Dagelijks worden we bestookt met grafieken en tabellen die ons duidelijk moeten maken dat we in de puree zitten. Dag op dag gaan prijsrecords gas en stroom aan diggelen. De problemen nemen hand over hand toe en lijken alleen maar erger te worden; de recessie ligt op de loer. En dat, terwijl de winter, het moment van de waarheid, nog moet komen. De Europese landen proberen ieder de eigen energie-puzzel te leggen met maatregelen. Nu komt vanuit Europa het bericht dat een gezamenlijke aanpak in beeld is.

De Europese Commissie heeft bij monde van haar voorzitter Ursula von der Leyen aangegeven dat een noodinterventie tot de mogelijkheden behoort. Hoe gaat dat werken ?

Historie

Tot 2001 was er sprake van een monopolie op het gebied van gas en stroom. Er waren een beperkt aantal energiebedrijven, die eigendom waren van gemeente en overheden, en ieder energiebedrijf had een eigen voorzieningsgebied. De energiebedrijven leverden het complete pakket: meters, leidingen, kabels, onderhoud, aanleg en de producten gas en stroom. Consumenten hadden geen keuze. De gas,- en stroomleverancier werd geografisch bepaald. Prijzen werden zo goed als gedicteerd en winsten verdwenen meestal in de pot algemene middelen. Die winst vloede dan weer terug naar de consument, bijvoorbeeld voor de bouw van sporthallen, bibliotheken en aanleg van wegen. Toen kwam vanuit Amerika het begrip marktwerking overgewaaid. Kortgezegd: door concurrentie wordt alles beter en worden leveranciers gedwongen meer naar de consument te luisteren.

In Nederland startte die liberalisering in 2001 met het doorbreken van het monopolie voor de grootverbruikers en per 1 juli 2004 werd de energiemarkt vrijgegeven voor consumenten. De liberalisering betekende dat de grote energiebedrijven verplicht werden te splitsen in een leveranciers- en een netwerkbijbedrijf. Consumenten konden kiezen welke leverancier van gas en stroom zij wilde hebben. De leveranciers trokken alles uit de kast om de contracten binnen te halen. Van i-pad tot badlaken en van pennen-set tot een met zonne-energie oplaadbare zaklamp probeerde leveranciers consumenten te verleiden tot een contract.

De geliberaliseerde energiemarkt bood natuurlijk kansen voor nieuwe toetreders. Behalve de al bestaande energiebedrijven grepen ook vele nieuwe (energie)bedrijven de mogelijkheid aan om zich op de geopende markt te richten. Een aantal nieuwe namen betraden het speelveld en het aantal aanbieders groeide van 9 naar een kleine 60. De nieuwkomers als Vandebron, EnergieFlex, Pure Energie, Qurrent, Budget Energie, Energie-Direct, Oxxio en Energiebedrijf.com gingen concurreren met de bestaande energiebedrijven.

Natuurlijk ging het niet allemaal goed. Er kwam kritiek op slechte administratieve systemen, agressieve klantenwerving en niet transparante aanbiedingen met alle gevolgen van dien.

Of de energierekening voor de gemiddelde consument als gevolg van de liberalisering is gedaald is zeer twijfelachtig. De hoogte van de rekening wordt mede bepaald door (milieu) heffingen van de overheid en de stijgende prijzen van gas, olie en andere fossiele brandstoffen. De onvrede leidde tot

verdere versplintering van de markt. Onafhankelijke adviseurs traden op om consumenten en bedrijven te helpen de beste prijs uit de markt te krijgen.

Prijsvorming stroom

Stroom wordt opgewekt in centrales waar verschillende brandstoffen worden gebruikt. In Nederland draaien centrales met gas (35%), kolen (8%) en nucleair (1%) als brandstof. De marktwerking is zodanig dat de uiteindelijke leveringsprijs bepaald wordt door de stroom die wordt opgewekt in de duurste centrale. De merit-order, de inschakelvolgorde van centrales, zorgt er op dit moment voor dat de gascentrale de duurste opwek levert (door de hoge gasprijzen) en dus prijsbepalend zijn voor de stroomprijs. Daar staat tegenover dat de eigenaren van kolencentrales flink geld verdienen omdat zij veel goedkoper kunnen produceren maar wel de hoge stroomprijs ontvangen. Dat geldt zeker ook voor de eigenaren van zonnevelden en windparken. En juist op die 2 punten, winsten en stroomprijs, lijkt Europa in te willen gaan grijpen.

Hervormen energiemarkt

Vanuit Europa wordt gewerkt aan het loskoppelen van de gas- en stroomprijzen. De sterk gestegen

gasprijzen beïnvloeden de stroomprijzen. Waar in eerste instantie de diversificatie van de stroom opwek zekerheid bood is het nu de voorbode van een recessie. Europa gaat voor een noodinterventie en een structurele hervorming van de elektriciteitsmarkt. Het doel is dat zowel consument als industrie kunnen profiteren van het feit dat hernieuwbare energie min of meer gratis is. Het nieuwe marktmodel moet zorgen voor een nieuwe balans. Door een prijsplafond vast te stellen voor de prijs van

aardgas wat gebruikt wordt om stroom te maken moet de prijs van stroom in bedwang gehouden worden.

Duitsland en Frankrijk dragen op dit moment de zwaarste lasten en zijn mede daardoor groot voorstander. De stroomprijzen in Frankrijk zijn torenhoog door kerncentrales die niet leveren, en Duitsland als één van de grootste slachtoffers van de Russische gasboycot.

Prijsplafond

Een prijsplafond wil zeggen dat de oorzaak niet wordt weggenomen alleen het gevolg wordt gecompenseerd. Concreet: de hoge gasprijs blijft, alleen past de overheid het verschil tussen de marktprijs en plafondprijs bij. Voorfinancieren vanuit de schatkist, die vroeg of laat weer aangevuld moet worden.

De huidige voorzitter van de Europese Unie, Tsjechië, wil spoedoverleg met de Europese energieministers over de hoge energieprijzen. Vermoedelijk zal daar het Europees prijsplafond voor energieprijzen op de agenda komen. Onder meer Nederland is overigens geen voorstander van dit ingrijpen in de markt.

Spaanse route

De aanpak van Spanje wordt als voorbeeld genomen: de 'Spaanse route'. Dat uitgerekend het Spaanse voorbeeld genomen wordt is hoogst opmerkelijk. Spanje is een land wat door haar geografische ligging een directe verbinding heeft met gas uit Afrika. Dat kan zowel via leidingen als tankers. Spanje heeft Europees gezien één van de grootste gasopslagen (35%) voor vloeibaar aardgas (LNG). Anders gezegd: Spanje

is een land dat nagenoeg niet geraakt wordt door het uitblijven van Russisch aardgas. Tot slot werkt Spanje 26% van de stroom met gascentrales op.

Hoe het ook zal gaan, bij het kiezen van de Spaanse route worden de fundamenteën van de vrije markt, die toch zo goed zou zijn voor iedereen, aangetast. Voor Nederland is het minder goed nieuws. Deze oplossing betekent dat de stroomprijs op de factuur omlaag zal gaan, maar de inkoopkosten aardgas in stand blijven (op de handelsschermen). En dus ontstaat er een verschil tussen inkoop en verkoop. En wie o wie zou dat verschil dan moeten gaan betalen.....exact, de Europese consument. En omdat Nederland veel stroom opwekt met gas zal die verhoging van belastingen Europees gezien meer zijn dan gemiddeld.

Bof belasting

De hervorming van de energiemarkt betekent ook dat wordt gekeken naar de inkomsten. In Engeland geldt sinds eind mei een bof-belasting. Bedrijven die voordeel halen uit de huidige marktomstandigheden (die 'boffen') betalen extra belasting. Denk aan multinationals als BP en Shell, die enorme winstcijfers lieten zien in het tweede kwartaal, maar ook eigenaren van windparken en zonnepanelen. In Engeland moet deze zogenaamde windfall-tax ongeveer 6 miljard euro opleveren.

Perfect storm ?

Met een mogelijke 'perfect storm' in aantocht (individuele gebeurtenissen die tegelijkertijd optreden en leiden tot tekorten) neemt de druk in Europa toe. Nord Stream 1 is inmiddels offline, Franse kerncentrales gaan offline, veel onderhoud in het Noorse gasnetwerk, later opstarten van Texaanse LNG-terminal Freeport, de huidige droogte, lage waterstanden, de relatief hoge buitentemperaturen en de aanstaande concurrentie op LNG gebied; de angst regeert in energieland. Dat is zichtbaar op de handelsschermen waar prijzen binnen een paar minuten enorme verschillen laten zien.

Steeds meer wordt duidelijk dat consument en bedrijfsleven in het dagelijkse leven geconfronteerd worden met sterk stijgende prijzen. Hier en daar worden wat noodverbandjes aangelegd door overheden, maar structurele maatregelen voor de komende winter zijn er niet. De Europese eenheid bestaat uit energie puzzels die in de diverse landen met eigen maatregelen worden gelegd. De structurele oplossing is mogelijk op Europees niveau in de maak. Een hervorming, of terug naar zoals het was? De tijd zal het leren.